

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtrleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrtrleta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 21. marca 1866.

Gospodarske stvari.

Še nekaj o prešičjih trihinah.

Ta bolezen toliko strahu dela po svetu, da je treba vse vedeti, kar nas pelje saj do nekolikošnega znanja njenega.

Čujmo, kaj dr. Kühn v Halle-u po mnogih lastnih skušnjah pripoveduje o nji.

1. vprašanje: ali se dá za gotovo spoznati ta bolezen v prešiču?

Odgovor: Ta bolezen nima nobenega samo nji lastnega znamenja, po katerem bi se pri živi živini gotovo spoznati mogla, in prešič utegne že zelo trihinast biti, pa se mu vendar to nikakor ne pozna. — Dr. Kühn je 5 prešičem dal več ali manj teh črvičev in večkrat vživati; vsi so sicer zboleli, eni celo malo, eni več. Vsi bolni so manj žrli, so bili nekako klaverni in leni, okó jim je bilo nekako motno, nektere je driska napadla, pa ne huda. Vsa ta znamenja imajo pa tudi druge bolezni.

2. vprašanje: ali se smejo taki prešiči, ki so sumljivi trihin, pod policijsko zaprtijo djati?

Odgovor. Dr. Kühn pravi, da to bi se ne smelo storiti, zakaj, če se še celo pravi trihinasti prešič po boleznih znamenjih ne dá spoznati, kako bi se smeli taki zapreti, na ktere le sum letí, da utegnejo biti, ker s tem se pripravi gospodar po nepotrebnem v slabo ime in škodo.

3. vprašanje: ali je ktero pleme, ktera starost, kateri spol bolj ali manj podvržen trihinam?

Odgovor. Po dozdanjih skušnjah ni o tem nič gotovega.

4. vprašanje: ali taki prešiči, ki so se jih trihine lotile, zaostajajo na životu in se ne dajejo pitati kakor drugi?

Odgovor. Po dozdanjih skušnjah: ne.

5. vprašanje: ali je kakošno posebno orodje, s katerim se dajo v živem prešiču trihine zasačiti?

Odgovor. Je tako orodje, namreč posebne ostve (harpuna) so, ki so aku podobne in se zasedajo na več krajih v živega prešiča in z njimi majhen košček mesa vèn potegne. Dr. Kühn je na 16 mestih v enega prešiča zasadil ostve brez škode. Treba je pa ta ak zasačiti na več mestih, zakaj mogoče je, da na 2, 3 in še več krajih niso trihine v mesu prešičjem, in še le na 10. ali 12. mestu jih najdeš, — saj ni zmiraj vès prešič trihinast, kakor tudi ikrast ne. Kühn pravi, da se tedaj ostve morejo zasačiti na desno in levo stran života, posebno na hrbet, nad lednjem (lednimi vretenci), na koncu križa blizo repa, na plečih, na sprednjih in zadnjih nogah.

6. vprašanje: kako pridejo trihine v prešiča

in kako more gospodar od svojih prešičev odvrniti to nevarnost?

Odgovor. To je neki gotovo, da prešič nikoli ne dobí trihin, ako ni take živali žrl, ki ima prave trihine v sebi. Reklo se je, da tista živalica (*anguillulae*), ki se nahaja v gujili repi, zaplodí v prešičih trihine, ako tako bolno (gnjilo) repo žró, — g. Schacht je v repi najdel posebne nematode (napačno „repne trihine“ imenovane), — drugi so rekli, da živalice v plodnici (*Fruchtknoten*) pšenice (*Agrostis silvatica* in *Phleum Böhmeri*) napravijo v prešiču trihine, tudi pozemeljske gliste (deževnice) in krta so dolžili, da njihove nematode so trihine. Al vse to ni res; te živalice niso prave trihine. Al v podganah in miših in potem v mačkah so Kühn in drugi našli prave trihine. Zato svetuje gospodarjem, naj skrbijo, da v svinjake ne zahajajo podgane in miši, ktere prešiči radi žró.

7. vprašanje: ali naj se prepové prodajanje trihinastega svinjskega mesa in kaznuje tako prodajanje, in: ali naj se kupčija, kakor pri ikrastih prešičih razdere tudi pri trihinastih?

Odgovor. Še ostrejše se mora ravnati s takimi prodajavci, kakor s prodajavci ikrastih prešičev in ikrastega mesa, kajti nevarnost je večja. —

Malo po malo se začanja jasni neznanu bolezen. Če pa so trihine že znane bile pri podganah in prešičih in so prešiči v svinjakih rejeni od nekdanj žrli te živali, je le zdaj to še temno: zakaj že davno nismo slišali nič od te prešičje bolezni in da bi ljudje mrli po vžitem takem mesu?

En ključek do te skrivnosti mislimo v tem najti, da pri nas ne jemo, kakor drugod, skor nič sirovega svinjskega mesa, naj so plečeta, krače ali klobase; mi vse zelo prekadimo in kuhamo. Nemci in drugi jedó radi sirovino, zato je pa pri njih že ta bolezen znana.

Kako naj se vina v razstave pošiljajo?

Iz skušnj večkratnih razstav se je izvedelo, da ni dosti, da se pošlje dobro in lepo blago v razstavo, ampak gledati je tudi še posebno na to, da se pošlje v prijeto lični podobi, ktera oči na-se vabi.

Taka je posebno z vinom. Vnanji ptuji vinorejci to dobro vedó, in marsikdo naših jih je jel že z velikim pridom posnemati — vendar žalibog je še dokaj tacih domačih, kateri mislijo, da družega ni nič treba, kakor to, da je vino le v hramu in v sodu domá čisto in dobro.

Baron Babo je po razstavi dunajski 1862. leta vinorejcem in vinotrčcem spisal dobro podučenje o tem, al malo je še pomagalo.

Steklenice (flaške) mnogovrstnih barv, velike in majhne, v podobah različne, se nahajajo v razstavah z neprilicnimi, dostikrat prekrhkimi zamaški in pri tem še slabo zamašene in zakapljane, in tako skopo, bi rekel mačehno napolnjena, da je večkrat med zamaškom in vinom po 2 do 3 palcev praznega prostora; napisi so tudi večidel grdo pisani, da se komaj beró ali se jim še celó po lekarski šegi papirnate proge z napisi privezujejo. Lejte! dragi vinorjci, če v tacih posodah vino v razstavo pošiljate, ne boste svojemu vinu, če je še tako dobra kapljica, veliko hvale privabili. Svet dandanašnji hoče, da se mu dobro blagó v lični posodi kaže! V razstavah mora vsako razstavljeno blago že od daleč oči gledavcev na-se obračati, sicer ga še ne pogledajo ne. Taka je in ne drugače, če se tudi na glavo postavimo.

To je eno, kar pokladamo vinorejcem za prihodnjo razstavo na srce.

Drugo, zeló važno pa je to, da skrbimo, da je razpostavljeno vino dobro, čisto, lepo. Vina ne smemo še le malo poprej, predno ga pošljemo v razstavo, iz soda pretakati v steklenice, da se v njih še le vsede in to potem vino motno ali kalno dela. Čisto samo po sebi ali očiščeno mora biti, da je okusno ga videti. Steklenica vsaka mora polna biti celó do zamaška; slabi zamaški večkrat oskrunijo vino. Da pride čisto in nepoblojeno pred preskusno komisijo, ga moraš, če je le moč, več mesecev poprej v manjših posodah pustiti, da se uleži; 4 do 6 tednov pa, predno ga v flaške napolniš, pretoči ga v kak požepljen sod in kakih 8 dni po pretaki ga s čistim ribjim klejem (Hausenblase) učisti. Če si na to vižo vino popolnoma čisto in svetlo napravil, glej, da ga, kar se le dá, na miru puštiš; bolje boš opravil, če ga, namesti po čepu, iz soda po vlaku (buči ali leverčkom, Heber) v flaše pretakaš in pri iztoku čepa ali vlaka kako cevko iz gumilastika napraviš, ktera seže do dna v flašo, po kateri se vino mirno v flašo poceja.

Zamaški morajo na tistem koncu, kjer se vina dotikajo brez luknjic biti; v čisto vroči vodi se razmočijo, dobro obrišejo in z ročno mašino v flašo potisnejo ali pa s kakim lesenim betom tako v steklenico zatolčejo, da tikoma vina pridejo. Od zunaj se zamašek z ostrim nožem vrh stekleničnega vratú gladko odreže, s cinkovim papirjem ovije in trdo z motozom zaveže.

Etikete (napisni listki) se z bukvoveznim klejem ali gumijo na flaško prilepijo.

Vin, ki se za razstavo kolikor toliko na barvi itd. premené, ne gré zalivati, ker tako pridejo poblojena pred preskusno komisijo; to pa škoduje ne samo razstavnikom, ampak vinu vsega ondašnjega kraja.

Gospodarska novica.

* Bolezen svilnih ali židnih črvičev še ni nehala. 1857. leta se je prikazala na Francozskem in Laškem in je do 1860. leta napravila veliko škode. Potem je nekoliko odjenjala, 1863. leta pa se zopet hudo pričela. Kupčijska zbornica v Turinu popisuje veliko škodo, ki jo severno Laško trpi po tej bolezni. Znano je, da laška dežela je posebno po svili ali židi obogatela; zdaj pa trpi veliko škodo. Pred 10 leti so v 100 vaséh severnega Laškega bili sejmi za svilo, na katerih se je skupilo okoli 10 ali 11 milijonov tolarjev, zdaj pa jih komaj 5 milijonov skupijo. Svilorejci laški so si dali japonsko in grško črviče seme preskrbeti; japonsko se je še precej dobro obneslo, grško pa ne tako.

Národne stvari.

Njih ekscelencija gospod baron Mecséry na deželnem zboru štajarskem.

Po tem naslovom se nahaja v praških „Narodnih listih“ števil. 50 sestavek, ki primirja odgovor c. k. deželnega glavarja na interpelacijo Razlagovo z odgovori, ki so jih Čehi o narodnih zadevah prejeli od svojega rojaka g. barona Mecséry-a, ko je pod Schmerlingovim ministerstvom bil deželni glavar česki. Zeló podobni so si ti odgovori — pravijo „Narodni listi“ — kajti tudi nam je rekel: Vi hočete, da se vaš jezik omikuje in olikuje, a kako to, ker nimate ne knjig, ne slovstva, ne učiteljev, ne učenih mož, ne znanstvenih dél; potrpite tedaj z nemštvom, dokler dospéte do tiste dôbe, ko boste imeli svoje lastne pripomočke za to, česar želite. — Zlata Tantalova jabelka so se nam kazala, ki pa jih človek doseči ne more! Ako bi se taka logika obrnila narobe, potem pač bi bila prava, namreč: ker nimate še knjig, slovstva itd., treba, da se začne nauk v šolah, se vpelje jezik v uradnije in javno življenje in se po tej poti omikuje jezik in izdeluje slovstvo. To je edina prava pot, ker tako se je začelo in delalo pri vseh narodih po vsem svetu. — „Telegraf“, časnik znane velikonemške stranke štajarske — pravijo „Narodni listi“ — je prav gorko pohvalil gosp. deželnega poglavarja, rekoč, da si je s svojim odgovorom na interpelacijo Razlagovo za nemško stvar netajljive zasluge pridobil. — Taka „Telegrafova“ pohvala ne potrebuje nobenega komentara.

Zgodovinske stvari.

Glavarji notranje Avstrije.

Rokopis iz prešlega stoletja, ktereга nam je zapustil Janez Daniel baron Erberg, nam naznanja od 1565. do 1677. leta poglavarje notranje Avstrije. Bili so: Ludovik grof Löwenstein 1565, Varban avstrijski, škof krški 1570, Kristof Andrej baron Spaur, škof krški 1577, Karol Stobej, škof lavantinski 1597, Janez Sigismund grof Wagensberg 1609, Janez Jakob baron Lamberg, škof krški 1611, Tomaž Kren, škof ljubljanski 1614, Leonard Göz, škof lavantinski 1621, Reinold Skarliči, škof ljubljanski 1630, Baltazar Galer, baron 1638, Janez Marko grof Altringen, škof sekavski 1638, Wolfgang Rupert Rindsmaul baron, pozneje grof 1655, Erasem Vilem grof Saurau 5. aprila 1666, Oton grof Rindsmaul 13. januarja 1667, Juri Kristijan grof Saurau 12. junija 1688 (1680. l. deželni glavar), Juri Friderik grof Mersperg, c. tajni svetovavec, 31. avgusta 1677.

Iz „Triglava.“

Slovensko slovstvo.

* Čitavnice — podučivnih listov za slovenski narod — ki jih izdava dr. Ivan Gršak, 3. zvezek je prišel na svetlo. Iz povestnice in popisov obsega: Uspeh človeške modrosti. Pota človeške omike (III.). Obrazi iz starodavnega življenja (II.). Najstarejša dôba slovenske zgodovine. O narodnih pesmih in pravljicah plemen slovenskih. O zgodovinskem pravu. Avstrijska povestnica (III.). — Iz naravoslovja: Kratek popis zemlje. Pogoji življenja. Naravoznanski listi (II.). Obraz iz živalskega življenja v južnej Ameriki. — Iz pravoznanja: županovanje. — Iz narodarstva: Socijalne razmere na Francozskem. — Pisatelji temu zvezku so gospodje: dr. Muršec, dr. Šubic, J. Borovski, prof. Ple-